

Igenväxning av våra betesmarker

Igenväxningen av våra betesmarker är ett av de största hoten mot den betesgynnade biologiska mångfalden. I dagsläget ser vi en minskning av betesdjuren på många ställen i vårt län.

Detta gör då automatiskt att både buskar och träd får fritt spelutrymme. När marken skuggas så får de hävdgynnade arterna som finns, för lite ljus för att kunna fortleva och föröka sig. Dessutom så är näringsinnehållet och smakligheten lägre i gräs som vuxit upp i skugga. Efter en avbetning så tar även grässvålen återväxt längre tid om det är mycket skugga. Solljuset är tillsammans med hävden avgörande för att gräs, örter och djurliv ska kunna fortleva på området och för en god gräsproduktion.

Igenväxningsvegetation kan till exempel vara bestånd av yngre träd och buskar som brett ut sig över mark som tidigare varit öppen. Alla sorters träd och buskar kan utgöra igenväxningsvegetation om de får fritt spelutrymme, men oftast rör det sig om träd som gran, björk, asp samt al eller buskar som en, slån, nypon och björnbär. Träd som har en liten krona uppe i toppen är ofta träd av igenväxningskaraktär då dessa har fått för lite solljus tidigare i livet, se bild 1. Bild 2 visar ett område som är bra i trädskiktet där träden har fått tillräckligt med solljus och kunnat breda ut sig och grässvålen är god.

Bild 1: För tätt i trädskiktet och behöver öppnas upp för utrymme och solljus.

Bild 2: Trädbevuxen betesmark som är bra öppnad.

Bild 3: Även dessa liggande träd är igenväxning eftersom man inte plockat bort dem efter huggningen/röjningen. Vilket naturligtvis även skulle gälla buskar.

Bild 3 ovan, här har man röjt men låter materialet ligga kvar. Detta ger då också en igenväxning då till exempel djuren får svårt att ta sig fram och att beta.

Hur du väljer att hugga och röja din mark beror på hur landskapet ser ut och hur det tidigare såg ut och sköttes.

Generellt kan man ändå säga att det finns vissa åtgärder som man bör tänka på.

- Hagmarksträd ”träd med vid krona” bör man hugga fram. Trädet har fått detta utseende av att det stått fritt i hagmarken. Dessa har ett stort antal arter knutna till sig till exempel lavar, mossor, svampar, insekter och fåglar. Speciellt om de har en hög ålder. Dessa är ofta ek, lönn, alm, lind men även apel, hagtorn och rönn.
- Man ska vara rädd om betespräglade buskar, hamlade träd och uppkvistade enar.
- Även blommande buskar och träd som ger bär som fågelbär, vildapel, nypon, slån, hagtorn och sälg bör sparas. Tidigt på våren behöver våra pollinerande insekter mat,

då är det viktigt att det finns tillgång till detta. Fåglar och andra djur behöver bären för att överleva vintern.

- Gamla döda träd, både stående och liggande är det brist på i vårt landskap så dessa sparas.
- Det är också viktigt att tänka på att spara ersättningsträd och buskar på marken. En fin mosaik med träd och buskar är att eftersträva.
- Taggbuskar kan vara ett bra ställe att få upp nyetablering av till exempel ek, alm och ask. Dessa småplantor har djuren annars en förkärlek på att äta upp.
- Naturligtvis ska man också spara enstaka buskar och träd i små dungar så betesdjuren får skydd från regn och sol.

Utgå från befintliga öppna områden när du börja hugga/röja och utvidga dessa eller skapa helt nya. En bra hagmarkshuggning ska ge en varierad struktur med en mosaik av öppna och slutna områden. Där bör det finnas fristående träd och grupper av träd och buskar.

När man öppnar upp kring kronan på ett hagmarksträd, exempelvis en ek, så kan man tänka att dessa vill cirka 5 meter öppet kring kronan för att må bra.

Även kulturelementen som ofta finns på marken i form av exempelvis odlingsröse, stenvägar och husgrunder ska synliggöras. Då väcks även historien på marken till liv.

Buskar och Eu-stöden

From 2015 räknas enbart gräs och örter som fodervärde. Konsekvensen blir att blåbärsris inte längre räknas som fodervärde. Täta sammanhängande buskage som till exempel taggbuskar/tok mm som är större än 500 kvm ritas bort och även buskar i kanten. Därefter görs procentbedömningar på ytor som är större än 500 kvm och har mer buskar än 10 % (även sten och impediment). Dessa spridda buskar i marken kan då ge avdrag.

Om marken täcks av 10-30 % buskar görs ett 20-procentigt avdrag på arealen, se bild 6, och om marken täcks av 31-50 % buskar görs ett 40-procentigt avdrag. Täcks marken med mer än 50 % av buskar, så är det inte längre berättigat till gårdsstöd, se bild 7 nedan. Observera om marken täcks med mer än 50 % buskar kan den eventuellt berättiga till markklassen ”mosaikbetesmark” om den berättigar till särskild skötsel (denna markklass finns inte på Öland).

Men räknar man fram att busktäckningen är under 10% så ger detta inget avdrag, se bild 4 nedan.

Länsstyrelsen
Kalmar län

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Bild 4: Busktäckning under 10% och ger inget arealavdrag.

Bild 5: Igenväxning i ett för tätt buskområde ger skötselavdrag i miljöersättningarna men även arealavdrag görs.

Bild 6: Här kommer det att göras ett arealavdrag då täckningsgraden överstiger 10%.

Bild 7: Här är endast den smala gången ok och resterande kommer att ritas bort då täckningsgraden är mer än 50%.

Träd, buskar och buskage är ett naturligt inslag i betesmarker och är viktiga för den biologiska mångfalden. Det är många djur och insekter som har sin fristad i dessa små brynmiljöer, fåglar bygger bon och ett flertal insektsarters avkomma lever dessutom av träd och buskars blommor, blad eller ved. Buskage, gärna i kombination med spärrgreniga träd, ger lä och fångar upp solvärme vilket ger ett varmt mikroklimat. Här bildas ofta ett varmare och mindre blåsigt mikroklimat. Detta gynnar bland annat pollinerande insekter som vildbin och fjärilar som ges skyddade miljöer och underlättar deras förmåga att förflytta sig i landskapet.

Dock bör man se till att de är täta och sammanhållna. Hellre flera mindre buskage i en mosaik än enstaka stora och gärna med blandning av olika sorters träd och buskar i buskagen. Det behöver alltså inte vara renbestånd av buskar, exempelvis kan enbuskar blandas upp med andra buskar och kanske något träd. Bild 5 visar igenväxning i en buskmark och bild 8 är ett exempel på hur ett bra buskskikt kan se ut, se nedan.

Bild 8: Så här kan det se ut när det är huggt/röjt för att få in solljus till marken. Här finns mycket bra förutsättningar för ett bra mikroklimat i det glesa brynet i kanten i zon mot skogen.

Bryn

I randen mellan den öppna hävdade eller odlade marken och skogen finns brynmiljöer som hyser ett stort antal växter och djur. I brynet finns både ljus och en viss skugga vilket gör att här blåser mindre och att det också blir varmare. Här växer ofta blommande och bärande buskar samt rikligt med svamp. Både större och mindre djur förflyttar sig längs med de varma vindskyddade brynen och de vindkänsliga insekterna ges möjlighet att förflytta sig eller hitta nya livsmiljöer. Spara lövinslag och bärande buskar som övergång till skogen, se bild 8 ovan.

Avverkningsresterna ska föras ut från betesmarken. Enstaka högar kan lämnas kvar, gärna i solbelysta lägen, men i resterande del av marken ska de plockas bort. Detta ska man göra för att motverka ohävsarter som gärna kommer där djuren inte kommer åt och för att gynna fodervärdet samt öka den biologiska mångfalden.

När man öppnar upp igenväxta marker så finns det risk för slyuppslag och att mer näringsgynnade arter, som brännässlor, maskrosor och tistlar, dyker upp eftersom marken blir röjgödslad. Detta kan avhjälpas helt eller delvis med ett tidigt betspåsläpp och ett högt betetryck. Dessutom behöver man hjälpa till och röja det som djuren inte rår på.

Vi i rådgivningsgruppen på Landsbygdsenheten finns som hjälp och stöd när/om ni vill öppna upp era fina betesmarker.